رویش روان شناسی، سال۹ ، شماره ۱۱، شماره پیاپی ۵۶، بهمن ۱۳۹۹
Rooyesh-e-Ravanshenasi,9(11), 2021

پیش بینی تحول مثبت نوجوانی براساس نیازهای بنیادین روانشناختی و پیوند والدینی

Predicting positive development of adolescents based on basic psychological needs and parental bonding

دکتر فریبا تابع بردبار (نویسنده مسئول)
دانشیار.گروه روانشناسی.دانشگاه پیام نور.تهران. ایران.
دکتر معصومه اسماعیلی
استادیار.گروه روانشناسی.دانشگاه پیام نور.تهران. ایران.
محبوبه کارآمد
کارشناسی ارشد روانشناسی. دانشگاه پیام نور.تهران. ایران.

Dr. Fariba Tabe Bordbar*
Associate Professor, Department of Psychology, Payam Noor University, Tehran, Iran.
yasaman72004@gmail.com
Dr. Masomeh Esmaeili
Associate Professor, Department of Psychology, Payam Noor University, Tehran, Iran.
Mahbobeh Karamad
Master of Psychology, Payam Noor University, Tehran, Iran.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی بر اساس سطح نیازهای بنیادین روانشناختی و پیوند والدینی بود. پژوهش حاضر با توجه به هدف بنیادی و با توجه به ماهیت موضوع موردنظر، یک مطالعه توصیفی- همبستگی بود. جامعه موردنظر دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول شهر بهمن بودند که همه آنها وارد پژوهش شدند (۱۸۲ نفر). ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات شامل پرسشنامه‌ی تحول مثبت نوجوانی گلدوف و همکاران (۲۰۱۴)، مقیاس نیازهای روانشناختی اساسی دسی و رایان (۲۰۰۰) و پرسشنامه‌ی پیوند والدینی پارکر (۱۹۷۹) بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه انجام گرفت. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون نشان داد که نیازهای بنیادین روانشناختی (خودمختاری، شایستگی و ارتباط) و مراقبت والدینی به صورت مستقیم، و کنترل والدینی به صورت معکوس، تحول مثبت نوجوانی را پیش‌بینی می‌کنند. در نتیجه می‌توان گفت که تحول مثبت نوجوانی از طریق سطح نیازهای بنیادین روانشناختی و پیوند والدینی قابل پیش‌بینی است.

واژه‌های کلیدی: *نیازهای بنیادین روانشناختی، پیوند والدینی، تحول مثبت، نوجوان.*

Abstract

The aim of this study was to predict the positive development of adolescence based on basic psychological needs and parental bonding. The present study, according to the basic purpose and nature of the subject, was a descriptive-correlational study. The study population is the first high school students in Bahman, all of whom have entered the research (182 people). The data collection instruments were the positive youth development questionnaire of Goldoff et al. (2014), Basic Psychological Needs Scale of Desi and Ryan (2000), and the Parental Bonding Scale of Parker (1987). Data were analyzed by SPSS software version 18 and Pearson correlation tests and multiple regression were run. The results of regression analysis showed that the basic psychological needs (autonomy, competence, and communication) and parental care directly, and parental control inversely predicted the positive adolescent development. Therefore, it is concluded that the positive development of adolescence can be predicted through basic psychological needs and parental bonding.

Key words: *Basic psychological needs, parental bonding, positive development, adolescent*

نوع مقاله : پژوهشی **دریافت : شهریور ۹۹** **پذیرش: آبان ۹۹** **ویرایش نهایی : بهمن ۹۹**

مقدمه

نوجوانی یکی از حساس‌ترین مراحل زندگی در رشد و تکامل سلامت جسمی، روانی و اجتماعی است. انتقال موفقیت‌آمیز از مرحله کودکی به دوره نوجوانی به تغییر در مفهوم خویشتن نیازی اساسی دارد. نوجوان که بیش از هر زمان دیگر تحت فشارهای محیطی گوناگون قرار دارد درصدد تعیین هویت خود و ایجاد تعادل و هماهنگی بین خواسته‌ها و امیال و کشش‌های متضاد خود بر می‌آید. فرد باید در دوره نوجوانی با برقراری ارتباط مجدد با تجارب گذشته به تعیین اهداف آینده‌اش بپردازد و ناگزیر است با پذیرش تغییرات سریع در همه ابعاد، هویت خود را بازسازی کند (ژو و شک[1]، ۲۰۲۰). مطالعات روانشناسی طی سال‌های متمادی اغلب به مطالعه‌ی احساسات منفی و جنبه‌های ناسازگارانه‌ی رفتاری نوجوانان پرداخته است و کمتر به ابعاد مثبت این دوره توجه شده است. لکن در سال‌های اخیر با قدرت گرفتن

1. Zhu & Shek

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1399.9.11.5.8]

روانشناسی مثبت‌گرا، تمرکز بر جنبه‌های مثبت رشد نوجوانی فزونی یافت. هدف نهایی این رویکرد شناسایی شیوه‌هایی برای افزایش بهزیستی، توانمندی و شادکامی انسان است (یعقوبی و نسائی مقدم، ۱۳۹۸).

یکی از موضوعات مهمی که در حوزه روانشناسی مثبت مورد بررسی قرار گرفته است، تحول مثبت[1] است. تحول مثبت، سازه‌ای مبتنی بر توانمندی است که می‌توان آن را به عنوان درگیر شدن در رفتارهای اجتماعی مثبت و اجتناب از رفتارهایی که سلامتی و آینده فرد را به خطر می‌اندازد، تعریف کرد (روث، بروکس-گان، موری و فاستر[2]، ۱۹۹۸). به دلیل آنکه رشد خودمختاری و احساس شایستگی از ویژگی‌های دوره نوجوانی است، بنابراین تمرکز اصلی برنامهٔ تحول مثبت نوجوانی[3] بر مشارکت فعال نوجوانان در تصمیم‌گیری و شکل‌گیری تعامل مثبت در آنهاست (لین و شک[4]، ۲۰۱۹). از منظر تحول مثبت نوجوانی، نوجوانان زمانی بهتر پیشرفت می‌کنند و شکوفا می‌شوند که روابط سودمند متقابل با مردم و دنیای اجتماعی خویش برقرار کنند (هینز[5]، ۲۰۱۳). درواقع، تحول مثبت نوجوانی برنامه‌ای است که بر اساس آن، طی فرایندی پیگیر و منظم، با فراهم آوردن فرصت‌ها، ارتباطات و حمایت‌های لازم برای شاخصه‌های صلاحیت، شخصیت، مراقبت، اطمینان، ارتباط و مشارکت پیامدهای مثبتی برای نوجوانان فراهم می‌آید (لرنر[6]، ۲۰۱۰). از طرف دیگر، با استفاده از برنامه‌های تحول مثبت نوجوانی، با افزایش مهارت‌ها، نیرومندسازی نوجوانان و قوت بخشیدن به خانواده‌ها، قابلیت‌های روانشناختی نوجوانان مانند تاب‌آوری، مهارت‌های عاطفی و صلاحیت اخلاقی آنان تقویت می‌شود (ژو و شک، ۲۰۲۰). رویکرد تحول مثبت نوجوانی بر این باور است که توجه به این توانمندی‌ها و تلاش در جهت تقویت آنان می‌تواند نوجوانان را در مسیر تحول مثبت قرار دهد و نوجوان رشدیافته در نهایت نه تنها از مشکلات عاطفی در امان می‌ماند بلکه به توانمندی دیگری که کمک به خود و مشارکت در خانواده و جامعه مدنی است نیز دست خواهد یافت (فاروگیا و بولن[7]، ۲۰۱۲).

عوامل درون‌فردی بسیاری بر رشد و تحول نوجوان موثر است که از جمله آن‌ها می‌توان به ویژگی‌های شخصیتی، خودپنداره، عزت نفس، نیازهای‌اساسی، سازگاری عاطفی و سلامت روان اشاره کرد (شائو[8] و همکاران، ۲۰۱۸). یکی از مهمترین این عوامل، سطح نیازهای بنیادین روانشناختی[9] است. انسان علاوه بر نیازهای فیزیولوژیک دارای نیازهای متعدد روانشناختی است. مهمترین این نیازها عبارتند از شایستگی[10]، خودمختاری[11] و ارتباط[12]. شایستگی عبارت است از نیاز به مؤثر بودن در تعامل با محیط که بیانگر میل به بکار بردن استعدادها و مهارت‌ها در انجام این کار و دنبال کردن چالش‌های بهینه و تسلط بر آنهاست. خودمختاری همان تجربه کردن انتخاب در شروع کردن و تنظیم رفتار است. ارتباط نیز به معنای نیاز به برقرار کردن پیوندی عاطفی و دلبستگی به دیگران است. طبق نظریه خودتعیین‌گری[13]، وقتی نیازهای روانشناختی اساسی ارضا می‌شوند، افراد انگیزش، عملکرد و سلامت بیشتری را نشان خواهند داد (جنو، آداچی، گریتنز، وندیک و دسی[14]، ۲۰۱۹).

پژوهش‌های زیادی اهمیت نیازهای اساسی روانشناختی را در نوجوانان بررسی کردند. برای مثال، نقش ارضای نیازهای اساسی روانشناختی در ایجاد امید، کارایی، تاب‌آوری و خوش‌بینی بیشتر (کارمونا - هالتی، شافلی، لورنز و سالانوا[15]، ۲۰۱۹؛ نوفلد و مارین[16]، ۲۰۱۹) و کاهش فرسودگی و ناکارآمدی تحصیلی (صدوقی و مرکوبی[17]، ۲۰۱۸) نشان داده شده است. در صورتی که نیازهای بنیادین روانشناختی برآورده شوند احساس اعتماد به خود و خودارزشمندی در افراد شکل می‌گیرد اما در صورت ممانعت و عدم برآورده شدن این

1. Positive development
2 Roth, Brooks_Gunn, Murry & Foster
3. Positive youth development
4. Lin & Shek
5. Heinze
6. Lerner
7. Farruggia & Bullen
8 Shao
9 Basic Psychological Needs
10. competency
11. autonomy
12. connectedness
13. self-determination
14. Jeno, Adachi, Grytnes, Vandvik, & Deci
15. Carmona-Halty, Schaufeli, Llorens & Salanova,
16. Neufeld & Malin
17. Sadoughi & Markoubi

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1399.9.11.5.8]

نیازها، فرد ادراکی شکننده، منفی، بیگانه و انتقادی از خود پرورش خواهد داد (چانگ و چن[1]، ۲۰۱۰). در پژوهش کاو، لی و یی[2] (۲۰۲۰) نتایج نشان داد که ارضای نیازهای بنیادین روانشناختی نوجوانان با میزان تحول مثبت نوجوانی رابطه دارد.

عوامل محیطی و اجتماعی نیز نقش زیادی در رشد و تحول نوجوان به عهده دارند از قبیل خانواده و فرزندپروری (باورز[3] و همکاران، ۲۰۱۴)، محیط مدرسه (کارمونا - هالتی، شافلی، لورنز و سالانوا[4]، ۲۰۱۹) محل کار، سازمان‌های مردم نهاد، فرهنگ و مذهب (ژو و شک، ۲۰۲۰). از جمله مهمترین آن‌ها، خانواده و پیوند والدینی است که درتربیت فرزندان در سنین مختلف به ویژه در کودکی و نوجوانی نقش به سزایی دارد (رابین و چانگ[5]، ۲۰۱۳). خانواده تحت شرایط صحیح کودکان را آماده می‌سازد تا توانایی‌های بالقوه خود را شناسایی کنند و به عنوان افراد بالغ، نقش‌های سودمندی را در جامعه بر عهده گیرند (طوسی، ۱۳۹۶). کیفیت تعامل والد- فرزند در چگونگی بررسی و تفسیر کودک از جهان اطرافش هم تأثیرگذار است (محمد، حمزه، اسماعیل و ابوسماح، ۲۰۱۷؛ شوارتز، تیپگین و مونتگومری[6]، ۲۰۰۶).

عوامل مهم خانوادگی و والدینی که برای تحول مثبت نوجوانان مهم هستند، شامل سطح پایین تعارض والدین و نوجوانان (مک الهنی، آلن، استپانوس، هاری[7]، ۲۰۰۹)، احساس گرمی با والدین (ناپولیتانو[8] و همکاران، ۲۰۱۹)، ارتباطات مثبت (هیلاکر، بروفی-هرب، ویلارول، هاز[9]، ۲۰۰۸) و نظارت والدین (کر و ساتین[10]، ۲۰۱۰، ناپولیتانو و همکاران، ۲۰۱۹) است. دوزیر، استووال و آلباس[11] (۲۰۰۸) و فریدستاین[12] و همکاران (۲۰۱۱) نشان دادند که پیوند ناامن بین والدین و فرزندان خطر مشکلات اجتماعی، هیجانی و رفتاری را افزایش می‌دهد که می‌تواند در دامنه‌ای از پیامدها شامل طرد همسالان تا افکار خودکشی و همچنین رفتار ضداجتماعی در دوران کودکی و نوجوانی باشد. در پژوهش کانیوسونیتی، مالینوسکینی و تراسکوسکایتی[13] (۲۰۱۴) نتایج نشان داد که احساس اعتماد، صمیمیت و نظارت والدین با کلیه شاخص‌های تحول مثبت نوجوانی ارتباط مثبت دارد. به هر میزان که کنترل، احساس طرد و احساس بیگانگی با والدین افزایش یافت از میزان تحول مثبت نیز کاسته شد. در پژوهش کاو و همکاران (۲۰۲۰) کنترل والدینی با تحول مثبت نوجوانی رابطه داشت و در این میان ارضای نیازهای بنیادین روانشناختی، نقش واسطه‌ای داشت.

هرچند پژوهش‌های بین المللی مختلف در زمینه پیوند والدینی و اثرات آن بر مؤلفه‌های رشد افراد افزایش چشم‌گیری داشته، اما تأثیر این متغیر بر تحول مثبت بخصوص در نوجوانان کمتر مورد توجه قرار گرفته و همین امر ضرورت بررسی و انجام این پژوهش را آشکار می‌سازد. بررسی رابطه‌ی سه متغیر مذکور در کنار یکدیگر و پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی بر اساس سطح نیازهای بنیادین روانشناختی و پیوند والدینی، ضمن قدرت بخشیدن به پشتوانه نظری این روابط در حوزه‌های متفاوت، از دیدگاهی جدید در جهت شناسایی عوامل مرتبط با تحول مثبت نوجوانان به عنوان جمعیتی غیر کلینیکی قابل استفاده است. لذا مسأله‌ی پژوهش حاضر این است که آیا از طریق نیازهای بنیادی روانشناختی و پیوند والدینی می‌توان تحول مثبت نوجوانان را پیش‌بینی کرد؟

روش

طرح پژوهش حاضر توصیفی- همبستگی است. جامعه آماری موردنظر شامل کلیه دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول شهر بهمن بود که در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۹۹ مشغول به تحصیل بودند. کلیه افراد جامعه وارد پژوهش شدند (۱۸۲ نفر). از این تعداد ۹۴ نفر پسر و ۸۸ نفر دختر هستند. پس از کسب مجوزهای لازم با حضور در مدارس، اهداف پژوهش شرح داده شد و ضمن بیان محفوظ ماندن اطلاعات مشارکت‌کنندگان پرسشنامه‌ها توزیع شد. برخوردای از سلامت جسمانی و روانی (به شکل خود اظهاری) و تمایل به شرکت از ملاک‌های

1. Chang & Chan
2 Coa, Li & Ye
3 Bowers
4 Carmona-Halty, Schaufeli, Llorens, & Salanova
5 Rubin & Chung
6 Schwartz,Thigpen, Montgomery
7 McElhaney , Allen , Stephenson & Hare
8 Napolitano
9 Hillaker, Brophy-Herb, Villarruel & Haas
10 Kerr & Stattin
11 Dozier, Stovall & Albus
12 Freudenstein
13 Kaniušonytė, Malinauskienė, Truskauskaitė-Kunevičienė

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1399.9.11.5.8]

شرکت در تحقیق بود. در تحلیل توصیفی متغیرها از آماره‌های میانگین و انحراف معیار و برای تحلیل استنباطی داده‌ها از آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون به روش همزمان استفاده شد.

ابزار سنجش

پرسشنامه تحول مثبت نوجوانی (PYD)[1] گلدوف و همکاران (۲۰۱۴): این ابزار توسط گلدوف و همکاران (۲۰۱۴) طراحی شد. شامل زیرمقیاس‌های شایستگی، اعتماد، منش و مراقبت است و ۱۷ گویه دارد. در این مقیاس از نوجوانان خواسته می‌شود تا اول بین دو عبارتی که بیشتر آن‌ها را منعکس می‌کند، یکی را انتخاب و سپس آن عبارت را بین دو جمله " واقعاً در مورد من درست است" یا " تقریباً در مورد من درست است"، رتبه‌بندی کنند. در گویه‌های بعدی از نوجوانان خواسته می‌شود تا میزان توافق خود را با عبارت‌های مشخص شده با استفاده از طیف لیکرت (کاملاً مخالفم =۱ تا کاملاً موافقم= ۵) مشخص نمایند. بعد از آن باید درجه اهمیت عبارت‌های بعدی را نیز بر روی طیف ۵ درجه‌ای لیکرت (اصلاً مهم نیست=۱ تا بسیار مهم است= ۵) مشخص نمایند. مقیاس ۱۷ سوالی ساختار عاملی نسخه ۸۰ سئوالی را تکرار می‌کند. فرم ۱۷ سؤالی، روایی همگرایی معناداری با مشارکت در جامعه و روایی واگرا با افسردگی و رفتارهای پر خطر نشان می‌دهد. همچنین پایایی این ابزار با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل آزمون ۰/۷۴ توسط میلوت گزارش شده است (گلدوف و همکاران، ۲۰۱۴؛ میلوت، ۲۰۱۴، به نقل از موسوی، نصیری و دبیری، ۱۳۹۹). بابایی، نجفی و رضایی (۱۳۹۶) روایی و پایایی این مقیاس را در دانش‌آموزان ایرانی بسیار مطلوب گزارش کردند. در پژوهش حاضر نیز ضریب پایایی بر اساس آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۱، بعد شایستگی ۰/۵۰، اعتماد ۰/۸۶، مراقبت ۰/۶۳ و ارتباط ۰/۷۹ بدست آمده است.

مقیاس نیازهای روانشناختی اساسی (BPN)[2] دسی و رایان (۲۰۰۰): این مقیاس از ۲۱ گویه تشکیل شده است که سه نیاز روانشناختی خودمختاری (۷ گویه)، شایستگی (۶ گویه) و ارتباط (۸ گویه) را می‌سنجد. گویه‌ها بر اساس طیف لیکرت پنج درجه‌ای از کاملاً غلط (۱) تا کاملاً درست (۵) تنظیم شده‌اند. نمره بالاتر در هر مقیاس نشان‌دهنده‌ی سطح بالاتر ارضای آن نیاز است. بعد خودمختاری با سؤالات ۱، ۴، ۸، ۱۱، ۱۴، ۱۷، ۲۰، بعد شایستگی با سؤالات ۳، ۵، ۱۰، ۱۳، ۱۵، ۱۹ و بعد ارتباط با سؤالات ۲۲، ۶، ۷، ۹، ۱۲، ۱۶، ۱۸، ۲۱ مشخص می‌شوند. سؤالات ۳، ۴، ۷، ۱۱، ۱۵، ۱۶، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. ضریب قابلیت اعتماد این مقیاس در پژوهش دسی و همکاران (۲۰۰۱) با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۳ گزارش شده است. گاردیا، دسی و رایان[3] (۲۰۰۰) ضریب پایایی کل این مقیاس را ۰/۹۲ و پایایی سه زیرمقیاس خودمختاری، شایستگی و ارتباط را به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۹۵ و ۰/۸۵ به دست آوردند. بشارت (۱۳۹۲) در بررسی پایایی این مقیاس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ میزان پایایی برای مؤلفه‌های خودمختاری، شایستگی و ارتباط را به ترتیب ۸۷/ ۰، ۸۹/ ۰ و ۹۲/ ۰ برای جمعیت عمومی و ۸۹/ ۰ ، ۸۷/ ۰ و ۹۱/ ۰ برای جمعیت دانشجویان به دست آورد. در پژوهش حاضر ضرایب آلفای کرونباخ برای نمره کل ۰/۸۳ و برای سه زیرمقیاس شایستگی ۰/۸۱، خودمختاری ۰/۸۷ و وابستگی ۰/۸۲ بدست آمده است.

پرسشنامه پیوند والدینی(PBS)[4] پارک : این مقیاس دارای ۲۵ عبارت است که برداشت نوجوان از کنترل و توجه مادر را بررسی می‌نماید. این مقیاس پیوندهای والدینی را در مقیاس لیکرت چهاردرجه‌ای از صفر (اصلاً) تا ۳ (همیشه) برحسب دو زیر مقیاس مراقبت و کنترل می‌سنجد. نمرات بالا در مقیاس مراقبت، بیانگر والدینی گرم، مهربان و همدل است. نمرات پایین در مقیاس مراقبت، گویای والدین سرد و طردکننده و بی‌توجه است. نمرات بالا در مقیاس کنترل، بیانگر والدین کنترل‌کننده، مزاحم و افرادی است که تمایل دارند تا فرزندشان همیشه بچه باقی بماند. نمرات پایین در این مقیاس منعکس‌کننده والدینی است که به کودک، آزادی و استقلال می‌دهند. ضرایب آلفای کرونباخ زیرمقیاس‌های مراقبت و کنترل برای نمره آزمودنی‌های بیمار به ترتیب ۰/۸۱ و ۰/۹۰ و برای نمره آزمودنی‌های بهنجار به ترتیب ۰/۸۳ و ۰/۹۱ محاسبه شده است که نشانه‌ی همسانی درونی خوب مقیاس است (پارکر، تاپلینگ و برون[5]، ۱۹۷۹). در ایران نیز بشارت، رامش و رضازاده (۱۳۹۴) ضریب آلفای کرونباخ این مقیاس را برای زیرمقیاس‌های مراقبت و کنترل به ترتیب ۰/۸۳ و ۰/۹۱ به دست آوردند. در پژوهش حاضر نیز ضریب پایایی کل مقیاس ۰/۸۵ و برای دو بعد مراقبت و کنترل به ترتیب ۰/۸۶و ۰/۸۵ به دست آمد.

1 .positive youth development
2 . basic Psychological Needs
3 Guardia, Deci & Ryan
4 . parental bonding scale
5 Parker, Tupling, & Brown

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1399.9.11.5.8]

یافته‌ها

در جدول ۱ آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش و در جدول ۲ ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش گزارش شده است. همچنین، نتایج حاصل از آزمون کولموگروف اسمیرونف حاکی از نرمال بودن توزیع داده‌ها بود (p>0/05).

جدول ۱: آماره های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمترین نمره	بیشترین نمره
خود مختاری	۱۹/۶۷	۴/۰۴	۱۰	**۲۹**
شایستگی	۱۶/۹۴	۳/۶۸	۸	**۲۶**
ارتباط	۱۹/۰۶	۴/۰۸	۷	**۲۷**
نیازهای بنیادین روانشناختی (کل)	۵۵/۵۶	۹/۴۷	۲۹	**۷۵**
مراقبت مادر	۳۵/۳۴	۸/۱۲	۱۶	**۵۱**
کنترل مادر	۲۸/۶۲	۱۰/۳۷	۱۶	**۶۰**
تحول مثبت نوجوانی	**۵۱/۷۵**	**۱۰/۶۳**	**۲۷**	۷۷

جدول ۲: ماتریس همبستگی بین متغیرهای تحقیق

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. خودمختاری	۱						
۲. شایستگی	۰/۶۳**	۱					
۳. ارتباط	۰/۴۴**	۰/۴۰**	۱				
۴. نیازهای بنیادین روانشناختی	۰/۸۴**	۰/۸۲**	۰/۷۶**	۱			
۵. مراقبت	۰/۰۹	۰/۱۲	۰/۰۷	۰/۰۳	۱		
۶. کنترل	-۰/۰۶	-۰/۰۱	-۰/۰۳	-۰/۰۱	۰/۸۱**	۱	
۷. تحول مثبت نوجوانی	۰/۲۱**	۰/۲۴**	۰/۳۳**	۰/۲۹**	۰/۴۶**	-۰/۴۷**	۱

همانطور که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود بین تمامی مؤلفه‌های نیازهای بنیادین روانشناختی و تحول مثبت نوجوانی همبستگی مثبت و معنادار در سطح ۰/۰۱ وجود دارد. بین تحول مثبت نوجوانی با مراقبت والدینی همبستگی مثبت معنادار و با کنترل والدینی همبستگی منفی معنادار در سطح ۰/۰۱ وجود دارد.

قبل از پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی بر اساس دو متغیر ملاک نیازهای روانشناختی و پیوند والدینی ابتدا پیش‌فرض‌های تحلیل رگرسیون مورد بررسی قرار گرفت. منحنی هیستوگرام نشان داد که توزیع نمرات باقی‌مانده رگرسیون متغیر تحول مثبت نوجوانی نرمال است. نتایج آماره دوربین واتسون (۱/۹۷) برای بررسی استقلال باقیمانده‌ها بدست آمد که این مقدار بین ۱/۵ و ۲/۵ است و می‌توان گفت که فرض استقلال داده‌های متغیر وابسته (تحول مثبت نوجوانی) رعایت شده است. همچنین شاخص مربوط به هم‌خطی چندگانه (استقلال متغیرهای پیش بین) حاکی از عدم هم‌خطی بود چون مقادیر (VIF) در داخل دامنه‌های مطلوب است. پس از اطمینان از رعایت مفروضه‌ها رگرسیون انجام شد که نتایج در جدول ۴ قابل مشاهده است.

جدول ۴ . جدول ضرایب رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی نمرات تحول مثبت نوجوانی بر اساس سطح نیازهای بنیادین روانشناختی و پیوندهای والدینی

مدل				ضرایب استاندارد نشده		t	سطح معنی‌داری	آماره تحمل	آماره VIF
	R	R^2	F	p	B	انحراف معیار	β			

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1399.9.11.5.8]

ثابت					۳/۴۴	۱/۲	–	۴/۰۲	۰/۰۰۰	–	–
خودمختاری					۰/۲۷	۰/۲۴	۰/۱۰	۳/۱۰	۰/۰۲	۰/۷۶	۲/۵۰
شایستگی				۰/۰۰۰۱	۰/۵۲	۰/۲۶	۰/۱۷	۲/۹۸	۰/۰۲۹	0/69	۲/۵۲
ارتباط	۰/۴۹	۰/۳۷	۲۴/۰۴۵		۰/۷۸	۰/۲۰	۰/۳۰	۳/۸۴	۰/۰۰۰۱	۰/۷۵	3/02
کنترل				۰/۰۰۰۱	-۰/۳۴	۰/۱۵	-۰/۲۶	-۲/۲۲	۰/۰۲	۰/۸۵	۴/۰۲
مراقبت					۰/۲۵	۰/۱۲	۰/۲۴	۲/۰۸	۰/۰۳	۰/۸۲	۳/۹۷

بر اساس جدول فوق ۳۷ درصد از واریانس کل تحول مثبت نوجوانی توسط مؤلفه‌های نیازهای بنیادین روانشناختی و پیوندهای والدینی تبیین می شود. مقدار F، ۲۴/۰۴۵ ($p<0./01$) نشان دهنده‌ی معناداری مدل رگرسیون است. با توجه به میزان ضرایب بتا در مؤلفه‌های نیازهای بنیادین روانشناختی مشخص می‌شود تمامی مؤلفه‌ها قدرت تبیین واریانس تحول مثبت را دارند، و بیشترین ضریب مرتبط با مؤلفه ارتباط است. همچنین هر دو مؤلفه پیوندهای والدینی، یعنی مراقبت و کنترل به ترتیب به شکل مثبت و منفی، تحول مثبت را پیش‌بینی می‌کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی بر اساس ارضای نیازهای بنیادین روانشناختی و پیوندهای والدینی انجام گرفت. نتایج نشان داد که همه مولفه‌های نیازهای روانشناختی توان پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانی را دارند. همچنین هر دو مولفه پیوندهای والدینی یعنی مراقبت و کنترل به ترتیب به شکل مثبت و منفی تحول مثبت نوجوانی را پیش‌بینی می‌کنند. نتایج در خصوص نقش نیازهای روانشناختی در پیش‌بینی تحول مثبت نوجوانان با نتایج تحقیقات کارمونا و همکاران (۲۰۱۹) و کاو و همکاران (۲۰۲۰) همراستا است. یافته دیگر مبنی بر نقش پیوندهای والدینی در پیش بینی تحول مثبت نوجوانی با نتایج کانیوسونیتی و همکاران (۲۰۱۴)، هیلاکر و همکاران (۲۰۰۸) و کر و همکاران (۲۰۱۰) همسو است.

یافته‌های تحقیق حاضر نشان داد که ارضای نیازهای بنیادین روانشناختی تحول مثبت نوجوانان را پیش‌بینی می‌کند. براساس نظریه خودتعیین‌گری فراهم نمودن زمینه ارضای نیازهای اساسی روانشناختی با افزایش رشد و تحول مثبت همراه است. تحول مثبت و رشدیافته نوجوان در شرایطی قابل پیش‌بینی خواهد بود که منابع زیستی و بوم‌شناختی نوجوانان در راستای مسیر تحولی آن‌ها از ویژگی‌های مثبت و حمایت کننده‌ای بهره‌مند باشد. برخورداری از حس خودمختاری، شایستگی و بخصوص تقویت ارتباط به عنوان عوامل تسهیل‌کننده در برخورد با چالش‌های تحولی می‌تواند به عنوان سپری محافظتی عمل نموده و فرایندهای مقابله‌ای مناسبی را در فرد ایجاد کند. احساس برخورداری از روابط رضایت‌بخش و حمایتگر، علاقه و تعلق به دیگران می‌تواند نیروی محرک مناسبی برای توسعه‌ی رفتارهای مثبت در نوجوانان باشد (وانستینکیستی، رایان و سونینز[1]، ۲۰۲۰). احساس تعلق به دیگران و دریافت حمایت اجتماعی می‌تواند به گسترش فعالیت-های نوجوان در جامعه کمک نماید، بنابراین ارضای نیازهای روانشناختی نوجوانان منجر به شکل‌گیری هیجانات مثبت خواهد شد و نوجوان را در برخورد با چالش‌های مختلف یاری می‌کند. با تقویت این ابعاد نوجوان می‌تواند خود را به عنوان یک فرد در میان افراد دیگر، به عنوان یک اندیشمند، به عنوان یک انسان مستعد کمال و توانا در اجرای نقش‌های اجتماعی مختلف در نظر بگیرد (ژو و شک، ۲۰۲۰).

یافته‌های تحقیق حاضر نشان داد مراقبت و کنترل والدینی به ترتیب به شکل مثبت و منفی تحول مثبت نوجوان را پیش‌بینی می‌کند. والدین به مثابه نخستین عامل اجتماعی کردن فرزندان نقش بسزایی در رشد و تحول اجتماعی و روانشناختی آنها بر عهده دارند. تجربه روابط ایمن و پایدار با والدین و پرورش در محیطی آرام به رشد تحول مثبت در نوجوانان کمک می‌کند. نوجوان در تمامی مراحل تحول خویش وابسته به پدر و مادر خود است و هروقت مورد توجه و مراقبت قرار گیرد احساس آرامش می‌کند و فرآیند تحول و تکامل خویش را هموار می‌بینند. محمد و همکاران (۲۰۱۷) معتقدند والدین نزدیک‌ترین افراد تأثیرگذار در مؤلفه‌های رشد فرد هستند که اگر به فرزندان خود آزادی انتخاب فعالیت‌های مورد علاقه‌شان را دهند و آنان را در تصمیم‌گیری‌ها شرکت دهند، فرزندانی تربیت می‌کنند که از ادراک

[1] Vansteenkiste, Ryan, & Soenens

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1399.9.11.5.8]

علیت فردی در فعالیت‌ها برخوردار بوده و در موقعیت‌های چالش‌انگیز، تسلط فردی و خودتنظیمی بیشتری از خود نشان می‌دهند و تحول مثبت بالاتری خواهند داشت.

از آنجایی که بُعد کنترل نسبت به بُعد مراقبت از ضریب بتای بیشتری برخوردار است، بنابراین بُعد کنترل مادر نقش زیادی در تعیین تحولات مثبت نوجوانی دارد و این نقش به صورت منفی بر نوجوان اثر می‌گذارد. هنگامی که نوجوان در مسیر تحولات جسمی، اجتماعی و روانی خود کنترل‌ها و محدودیت‌های بیش از حد والدین را سر راه خود ببیند، سردرگم و سرخورده می‌شود، احساس یأس و ناامیدی به او دست می‌دهد و این عوامل سبب می‌شود تا تحولات مثبت به خوبی در نوجوان انجام نگیرد. مداخله‌ی زیاد و مستقیم والدین به کاهش شرکت نوجوان در فعالیت‌های اجتماعی و کاهش ارتباط با همسالان منجر می‌شود (محمد و همکاران، ۲۰۱۷). در کل ارزش قائل شدن برای فعالیت‌های نوجوان از سوی والدین و مشارکت دادن آن‌ها در تصمیم‌گیری، روابط حمایت‌گرانه و گرم والدین با فرزندان به عنوان یک سرمایه تحولی بیرونی سبب تحول مثبت نوجوانی می‌گردد و روابط سرد و مستبدانه، کنترل‌کننده و همراه با فشار و تنبیه سبب افت و کاهش تحولات مثبت در نوجوانان خواهد شد.

از نتایج این تحقیق می‌توان به در نظر گرفتن نقش و اهمیت متغیرهای زمینه‌ای همانند پیوندهای والدینی و میزان ارضای نیازهای روانشناختی در تدوین برنامه‌های مشاوره‌ای برای والدین و نوجوانان اشاره کرد. هر پژوهشی باید در پرتو محدودیت‌های طرح تحقیق خود مورد توجه قرار گیرد. بنابراین همانند سایر تحقیقاتی که بر پایه ابزارهای خودگزارشی و به شیوه توصیفی است استنباط علیت از این نتایج ممکن نیست. همچنین لازم است در تعمیم این نتایج به علت روش نمونه‌گیری غیرتصادفی و حجم کم احتیاط صورت گیرد.

منابع

بابایی، ج.؛ نجفی، م. و رضایی، ع. (۱۳۹۶). خصوصیات روانسنجی مقیاس تحول مثبت نوجوانی در دانش آموزان. *علوم روانشناختی*. ۱۶(۱۸). ۵۴۰-۵۵۳.

بشارت، م. و رنجبری کلاگری، الف. (۱۳۹۲). مقیاس ارضای نیازهای بنیادین روان شناختی: پایایی، روایی و تحلیلی عاملی. *اندازه‌گیری تربیتی*. ۴(۱۴). ۱۴۷-۱۶۷.

بشارت، م.؛ رامش، س. و رضا زاده، م. (۱۳۹۴). نقش تعدیل کننده پیوندهای والدینی در رابطه بین ارضای نیازهای بنیادین روانشناختی و سازگاری زوجین. *روانشناسی* خانواده.۲(۲) .۲۶-۱۵.

طوسی، ن. (۱۳۹۶). مقایسه راهبردهای تنظیم شناختی هیجان، سازگاری اجتماعی و سخت کوشی در نوجوانان دختر تحت پوشش بهزیستی با نوجوانان عادی. *پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.*

موسوی،ف.؛ نصیری پور، ص. و دبیری،س. (۱۳۹۹). پیش‌بینی رضایت از زندگی بر اساس تحول مثبت نوجوانی و سرمایه‌های روانشناختی. *رویش روان شناسی*.۹(۴).۱،۱۲-۴۹.

یعقوبی، ابوالقاسم، نسائی مقدم، بیان. (۱۳۹۸). اثربخشی روش مداخله‌ای روان‌شناسی مثبت‌گرا بر بهزیستی روان‌شناختی نوجوانان. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران. ۲۵ (۱). ۱۴-۲۵.

Bowlby, J. (1969). Attachment and loss.Vol.1. Attachment. New York: Basic Books.

Bowers, E. P., Geldhof, J. G., Johnson, S. K., Lerner, J. V., & Lerner, R. M. (2014). Special Issue Introduction: Thriving Across the Adolescent Years: A View of the Issues. *Journal of Youth and Adolescence*, 43(6), 859–868.

Carmona-Halty, M., Schaufeli, W .B., Llorens. S., and Salanova, M. (2019). Satisfaction of Basic Psychological Needs Leads to Better Academic Performance via Increased Psychological Capital: A Three-Wave Longitudinal Study Among High School Students. *Front. Psychology.* 10(2113), doi: 10.3389/fpsyg.2019.02113.

Chang ,S. & Chan , A. (2010). Measuring Psychological well –being in the Chinese. *Personality and Individual Differences, 38(6), 1307–1316*.

Cao, J., Li, X., Ye, Z. et al. (2020). Parental psychological and behavioral control and positive youth development among young Chinese adolescents: The mediating role of basic psychological needs satisfaction. *Curr Psychology. https://doi.org/10.1007/s12144-020-00980-1*

Cordeiro, P. M. G., Paixão, M. P., Lens, W., Lacante, M., & Luyckx, K. (2018). Parenting styles, identity development, and adjustment in career transitions: The mediating role of psychological needs. *Journal of Career Development, 45(1)*, 83-97.

Deci, E. L., Ryan, R. M., Gagne, M., Leone, D. R., Usunov, J., Kornazheva, B. P. (2001). Need Satisfaction, Motivation, and Well-Being in the Work Organizations of a Former Eastern Bloc Country: A Cross- Cultural Study of Self-Determination. *PersSocPsychol Bull* .27(8), 930.

Dozier, M., Stovall-McClough, K. C., & Albus, K. E. (2008). Attachment and psychopathology in adulthood. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications (p. 718–744). The Guilford Press.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1399.9.11.5.8]

Farruggia, S.P., & Bullen, P. (2012). Positive youth development in Aotearoa/New Zealand, in J. Low & P. Jose (Eds). Lifespan development: New Zealand perspectives: *(2ndEds). (PP144-154).* Rosedale, New Zealand: Pearson.

Freudenstein, O., Zohar, A., Apter, A., Shoval, G., Weizman, A., & Zalsman, G. (2011). Parental bonding in severely suicidal adolescent inpatients. *European Psychiatry, 26(8),* 504-507.

Gavin, L. E., Catalano, R. F., David-Ferdon, C., Gloppen, K. M., & Markham, C. M. (2010). A review of positive youth development programs that promote adolescent sexual and reproductive health. *Journal of Adolescent Health, 46(3),* 75-91.

Guardia, G.J., Deci, E.L., Ryan, R.M.(2000). Withinperson variation in security of attachment: A self- theory perspective on attachment, Need Fulfillment and wellbeing. *Journal of personality and social psychology. 79(8),367-384.*

Heinze, H. J. (2013). Beyond a bed: Support for positive development for youth residing in emergency shelters. *Children and Youth Services Review, 35(2),* 278-286.

Hillaker, B. D.; Brophy-Herb, H. E.; Villarruel, F. A. & Haas, B. E.(2008). The Contributions of Parenting to Social Competencies and Positive Values in Middle School Youth: Positive Family Communication, Maintaining Standards, and Supportive Family Relationships. *Family Relations, 57(5), 591-601.*

Jeno, L. M., Adachi, P. J., Grytnes, J. A., Vandvik, V., & Deci, E. L. (2019). The effects of m-learning on motivation, achievement and well-being: A Self-Determination Theory approach. British. *Journal of Educational Technology, 50(2),* 669-683.

Kaniušonytė,G., Malinauskienė,O., Truskauskaitė-Kunevičienė, I. (2014). Child-Parent Relationships and Positive Youth Development Components. *The 23rd Biennial Meeting of the International Society for the Study of Behavioral Developmen. DOI: 10.13140/2.1.1385.7283*

Kerr, M., Stattin, H.(2000) What parents know, how they know it, and several forms of adolescent adjustment: Further support for a reinterpretation of monitoring. *Developmental Psychology,36(3),366-380.*

Kiadarbandsari, A., Madon, Z., Hamsan, H. H., & Mehdinezhad Nouri, K. (2016). Role of Parenting Style and Parents' Education in Positive Youth Development of Adolescents. *Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities, 24(4),*1465-1480.

Lerner, R. M., Boyd, M. J. and Du, D. (2010). Adolescent Development. In The Corsini Encyclopedia of Psychology (eds I. B. Weiner and W. E. Craighead).

Lin L, Shek DTL. Positive youth development. In: Shek DTL, Leung JTY, editors. (2019). Encyclopedia of Child and Adolescent Development. Vol 1. Advancing Responsible Adolescent Development. New York, NY: Wiley, 1–11.

Mackova, J., Dankulincova Veselska, Z., Filakovska Bobakova, D., Madarasova Geckova, A., van Dijk, J. P., & Reijneveld, S. A. (2019). Crisis in the family and positive youth development: the role of family functioning. *International journal of environmental research and public health, 16(10),* 1678.

McElhaney K. B.; Allen J. P.; Stephenson J. C.; Hare A. L.(2009). Attachment and Autonomy During Adolescence. In Lerner R. M.; Steinberg L. Editor(s). *Handbook of Adolescent Psychology 3rded. John Wiley & Sons, Inc,.1, 358-403.*

Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist, 56*, 227 – 238.

Mohamed, Nor. Hidayah., Hamzah, Siti Raba'ah., Ismail, Ismi. Arif,. Abu Samah, Bahaman (2017). Parental and Peer Attachment and its Relationship with Positive Youth Development. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 7*(9), 352-362.

Napolitano, C. M., Bowers, E. P., Gestsdottir, S., Depping, M., Von Eye, A., Chase, P., & Lerner, J. V. (2019). The role of parenting and goal selection in positive youth development: A person-centered approach. *Journal of Adolescence, 22* (0), 1123–1129.

Neufeld, A., & Malin, G. (2019). Exploring the relationship between medical student basic psychological need satisfaction, resilience, and well-being: a quantitative study. *BMC medical education, 19*(1), 405.

Parker, G., Tupling, H., & Brown, L. B. (1979). Parental bonding instrument. *British Journal of Medical Psychology, 52, 1-10.*

Phua, D. Y., Meaney, J. M (2020). Positive materal mental health, parenting, and child development. *Biological Psychiatry, 87*(4), 312-313

Rigby, K., Slee, P. T., & Martin, G. (2007). Implications of inadequate parental bonding and peer victimization for adolescent mental health. *Journal of Adolescence, 30(5),* 801-812.

Roth, J., Brooks-Gunn, J., Murray, L., & Foster, W. (1991). Promoting healthy adolescents: Synthesis of youth development program evaluations. *Journal of Research on Adolescence, 1 (2), 222–229.*

Rubin, K. H., & Chung, O. B. (2006). Parenting beliefs, behaviors, and parent-child relations: A cross-cultural perspective. New York: Psychology Press.

Sadoughi, M., & Markoubi, A. (2018). The relationship between basic psychological needs and academic burnout in medical students. *Strides in Development of Medical Education, 15(1),1-6.*

Schwartz, J. P. Thigpen, S. E. Montgomery, J. K. (2006). Examination of emotional processingparenting styles and differentiation of self.*The Family Journal, 14(1), 41-48.*

Shao, J., Zhang, L., Ren, Y., Xiao, L., & Zhang, Q. (2018). Parent–Child Cohesion, Basic Psychological Needs Satisfaction, and Emotional Adaptation in Left-Behind Children in China: An Indirect Effects Model. *Front Psychology*, 9, 1023.

Tehrani, H., Shojayizade, D., Hoseiny, SM., Alizadegan, SH. (2012). Relationship between Mental Health,personality Trait and Life Events in Nurses Working in Tehran Emergency Medical Service(Tehran 115). *Iranian Journal of Nursing*, 25(75),52-9.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1399.9.11.5.8]

Vansteenkiste, M., Ryan, R. M., & Soenens, B. (2020). Basic psychological need theory: Advancements, critical themes, and future directions. Motivation and Emotion, 44(1), 1–31.

Zhu, X., Shek, D. T. L. (2020). Impact of a positive youth development program on junior high school students in mainland China: A pioneer study. *Children and Youth Services Review*, (114), 105022.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]

[DOR: 20.1001.1.2383353.1399.9.11.5.8]

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]

[DOR: 20.1001.1.2383353.1399.9.11.5.8]